

Renten og fordeling

Sentralbanksjef Svein Gjedrem, Dagbladet 25. oktober 2000.

Norges Bank har satt opp renten fire ganger i løpet av det siste halve året, med til sammen 1 1/2 prosentpoeng. Bankenes innskudds- og lånerenter har økt om lag tilsvarende. Mange har vært opptatt av at renteendringer påvirker folks økonomi ulikt.

De som har store lån, må bruke en større del av inntekten sin til å betale gjeldsrenter når renten øker. Statistikken viser at jo mer folk tjener, jo høyere lån har de. Sett i forhold til inntekten, er de økte utgiftene til å betjene lån om lag de samme for alle inntektsgrupper. Personer med høy inntekt har imidlertid relativt mer sparemidler.

Unge mennesker har ofte store bolig- og studielån. Lånene nedbetales gjennom den yrkesaktive perioden. De fleste sparer for alderdommen. En øyeblikkelig virkning av økt rente vil være at den inntekt som er til disposisjon for forbruk, reduseres for folk i etableringsfasen. Pensjonistene får mer til løpende konsum og sparing.

Opp og ned

Renten går både opp og ned. For eksempel svingte Norges Banks renter fra 12 prosent i 1992 til 3 1/2 prosent i 1997. En typisk rente for sikre boliglån var oppe i 14-15 prosent på begynnelsen av 1990-tallet og nede på 5 prosent på det laveste i 1997. Nå er den om lag 8 1/2 prosent. De gruppene som kortsiktig taper på at renten settes opp, får gevinst når renten settes ned.

Låntakere kan i dag gardere seg mot svingninger i renten. Etter hvert er markedene for fastrentelån blitt godt utviklet - i hvert fall for lån med binding av renten i tre til fem år. Ved å binde renten kan låntakere sikre seg mer påregnelige utgifter på sine lån.

Omfordeling

Sett over en lengre periode er fordelingsvirkningene av renten helt annerledes. Holdes renten for lav, vil prisstigningen i samfunnet etter hvert tilta. Det uthuler verdien av innskudd og lån. Samtidig vil kunstig lav rente i seg selv føre til oppgang i bolig- og eiendomsprisene, i børsкурser og i prisene på andre formuesobjekter. Det medfører omfordeling i favør av dem som allerede er godt posisjonert. De unge vil oppleve at inngangsbilletten til boligmarkedet blir dyrere. Perioder med høy prisstigning avløses gjerne av økonomiske nedgangstider. Utviklingen kan i verste fall bli slik at den kan liknes med en boble som brister.

Hvem som taper og hvem som vinner på slik ustabilitet er vilkårlig. Noen vil sko seg; mange som oppnår gevinst i gode tider, vil kanskje også sikre seg og trekke seg ut av utsatte posisjoner i tide. Andre - som ikke i samme grad bruker tid og krefter på slike aktiviteter eller som er uheldige - blir tapere. Den økonomiske nedgangen og arbeidsledigheten vil først og fremst ramme de delene av arbeidsstyrken som har lavest utdanning og som minst evner omstilling. Da får vi virkelig negative fordelingsvirkninger. Norge har erfaringer for dette fra 1970-årene og fra bobleøkonomien på 1980-tallet. Mange andre industriland har liknende erfaringer de siste 20 årene.

Farlig

Generelt er det farlig å undervurdere hvor raskt lånemarkeder, bolig- og eiendomsmarkeder og pris- og lønnsveksten kan ta av når prisen på lån settes for lavt - og hvor sterk nedgangen kan bli dersom renten settes for høyt. Vi skal ikke styre kreditten og bolig- og eiendomsprisene med renten. Men hvis renten settes slik at den bidrar til lav prisstigning - og dermed til stabil valutakurs - vil grunnlaget for slike svingninger i markedene svekkes. Det er også det beste bidraget pengepolitikken kan gi til en god utvikling i inntekts- og formuesfordelingen.